

Др Татјана Јевремовић Петровић*

ПОЈАМ И ПРАВНА ПРИРОДА ПРЕКОГРАНИЧНЕ КОНВЕРЗИЈЕ

Овај рад дефинише прекограничне конверзије као промену регистрова ног (и стварног) седишта уз промену меродавног права којим се уређују ста тусна питања друштва. Прави се разлика између појмова конверзије и промене седишта друштва и других прекограничних поступака. Нарочита пажња је посвећена утврђивању да ли је термин конверзија, којим се у националном пра ву означава промена правне форме друштва, прикладан за овај прекогранични поступак.

Његово најзначајније обележје представља правни континуитет, те исто друштво наставља да постоји у одговарајућој форми националног пра ва након успешне прекограничне конверзије. С обзиром на то да иста правна природа лежи у основи прекограничних и националних конверзија у већини ев ропских права, оправдано је прихватити да се ради о блиским институтима. У одсуству посебних правила, на поступак прекограничне конверзије могуће је применити национална правила о конверзијама.

Кључне речи: *Конверзија друштва. Промена седишта. Меродавно право за друштво. Правни континуитет. Правни идентитет. Уни верзална сукцесија.*

Недавно је Европски суд донео занимљиву одлуку о при мени права настањивања на специфичан случај прекограничног кретања, који је у пракси и теорији био назван случајем прекогра ничне конверзије, односно реинкорпорације.¹ Након тога, сматра се да у већини случајева земље чланице ЕУ морају да дозволе овај поступак.² Термин прекограничне конверзије брзо је ушао у ширу

* Аутор је доцент Правног факултета Универзитета у Београду, tatjana.jp@ius.bg.ac.rs.

¹ Вид. случај *Vale* (C 378/10). Сви документи ЕУ доступни на адреси: <http://europa.eu>, 18.8.2013.

² И даље постоје случајеви, иако ретки, када промена седишта не мора да буде дозвољена. О овом случају и праву на настањивање вид: Татјана Јевремовић Петровић, „Одлука Европског суда у случају *VALE*“, *Усклађивање пословног права*

употребу, што је био повод да се у раду расправи пре свега његов појам, специфичности овог поступка, разлике у односу на поступак промене седишта, а затим и разлози термилошких промена, као и да ли је прикладно поредити и поистоветити поступак прекограничне са националном конверзијом привредног друштва, уз дефинисање његове правне природе и одређивање правила која је могуће на њега применити.

1. ПОЈАМ ПРЕКОГРАНИЧНИХ КОНВЕРЗИЈА

Уговор о оснивању ЕЗ дефинисао је пар спорних питања у вези одређивања и промене меродавног права за статусна питања друштва о којима би земље чланице требало да донесу одговарајућа правила, јер се у старијој теорији и пракси сматрало да она спадају у надлежност националног права.³ Осим тога, сматрало се да једном основано друштво не може да промени своју „националност“, нити меродавно право, без обзира на критеријум за његово утврђивање.⁴ Иако у оквиру ЕУ никада нису усвојене предвиђене конвенције, а члан који их је предвиђао је укинут, теорија је остала заинтересована за наведене проблеме, и они су углавном временом решени.⁵ Једини проблем који је и данас делимично споран односи се на, како га је овај документ дефинисао, проблем *очувања правне личности друштва* у случају *промене седишта* из једне земље у другу.

Уговор о оснивању ЕЗ помињао је *промену седишта из једне земље у другу*. Термин „промена седишта“ углавном се и даље користи у званичним документима институција ЕУ као специфичан облик прекограничног кретања, и означава прелазак друштва из једне земље у другу променом седишта. Ипак, термин промене, па ни самог седишта није довољно прецизан, и нема увек исто значење у националним правима. Друга карактеристика промене седишта указује на његову последицу. Ради се о *очувању правног субјективитета*, дакле чињеници да и поред преноса седишта друштво и даље наставља да постоји. Поред могућности *правног континуитета* користи се и термин *правни идентитет*.

Србије са правом Европске Уније (2013) (ур. Вук Радовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013, 31.

³ Чл. (220) 293 Уговора о оснивању ЕЗ, изостављен из Уговора о функционисању ЕУ. Вид. Marek Szydło, „The Right of Companies to Cross Border Conversion under the TFEU Rules on Freedom of Establishment“, *European Company and Financial Law Review* 3/2010, 430.

⁴ Вид. V. Simonart, *La personnalité morale en droit privé comparé*, Bruylant, Bruxelles 1995, 383.

⁵ Вид. нпр. тумачење права настањивања у случају *Überseering* (C 208/00), као и Директиву 2005/56/ЕС о прекограничним спајањима.

Одлучујуће у појави и ширењу термина прекограничне конверзије биле су одлуке Европског суда у случају *Vale* (брисање италијанског друштва у регистру и захтев за регистрацију у Мађарској), и *Cartesio* (прекогранична промена стварног седишта друштва уз задржавање меродавног права).⁶ Истакнуто је да се у тим случајевима не ради само о прекограничној промени седишта, већ о много ширем (и мање дефинисаном) концепту „прекограничне конверзије“ друштва.⁷ Ипак, није тачно да се ради о „мање дефинисаном концепту“. Наиме, у случају прекограничне конверзије друштво које је било регулисано једним правом престаје да буде њиме регулисано и прелази у другу земљу, под чије право се подводи и даље бива регулисано. Промена седишта, без назнаке о ком седишту се ради, много је више неодређен појам.⁸ Стога ова два проблема – одређивање појма и промене седишта и меродавног права представљају претходна питања у одређивању појма прекограничне конверзије.

1.1. Седиште друштва

Седиште је појам који има различита значења. То је место где је друштво регистровано (регистровано седиште) или основано (што не мора да буде исто када се оснивање не везује за регистрацију – седиште инкорпорације или оснивања), место наведено у оснивачким актима (статутарно седиште), место у коме се налази управа и где се доносе најзначајније одлуке (стварно седиште), место где друштво обавља већину својих делатности (седиште центра активности), седиште контроле. Могуће је да наведена седишта не буду у истом месту, и то или од оснивања (на пример, друштво је регистровано у једном месту, а обавља све активности на неком другом), или током трајања друштва, када постоји промена седишта. Стога и промена седишта може да има различите конотације, и, још значајније, врло различите последице. Не само да се различити појмови седишта врло често користе као критеријуми за одређивање меродавног права које регулише статусна питања друштва, већ су могуће различите последице и када се примењује исти критеријум, зависно од сваког националног права. Додатне тешкоће и несигурност у погледу постојања друштва и меродавног права постоје и услед примене института упућивања.⁹

⁶ Случај *Cartesio* (C 210/06), пар. 112 Пресуде.

⁷ D. Gergely Szabo, Karsten Engsig Sørensen, „Cross border conversion of companies in the EU: the impact of the VALE judgement“, LSN Research Paper Series, *Nordic & European Company Law*, No. 10 33, <http://ssrn.com/abstract=2198364>, 24.6.2013, 5.

⁸ Исто: Federico Mucciarelli, *Seat's transfer and State of Origin Imposed Limits to Companies' Mobility*, 2006, <http://ssrn.com/abstract=982238>, 18.8.2013, 3.

⁹ Вид. *Ibid.*, 10 и даље; Eddy Wymeersch, „The Transfer of the company's seat in European Company Law“, *Common Market Law Review* vol. 40, 2003, 668.

1.1.1. Критеријуми за одређивање меродавног права за статусна питања друштва

Према критеријумима за одређивање меродавног права за статусна питања друштва (попут оснивања, организације, функционисања, унутрашње одговорности, права и обавеза чланова, али и услова и начина престанка друштва) све земље се по правилу деле на две групе: оне које примењују критеријум стварног седишта и оне које примењују критеријум инкорпорације. Примена критеријума седишта указује да би друштво требало да уреди право оне државе у којој се друштво, односно његова управа налази, односно где се доносе најважније одлуке. Примена критеријума инкорпорације (регистрације, оснивања) води рачуна о месту где је друштво регистровано, односно основано. Ова подела је врло релативна и поједностављена, узимајући у обзир специфичности националних права. Осим тога, данас је у многим аспектима превазиђена.

Пре свега, све земље предвиђају регистрацију као обавезни формални елемент за настанак (макар најважнијих форми) друштва. Регистрација је наглашена као основ за транспарентност и доступност основних података о друштвима. Стога и земље које примењују критеријум седишта у одређивању меродавног права осим седишта захтевају и оснивање и регистровање друштва у домаћој земљи. Због тога посебан значај у сваком праву, без обзира на критеријум за меродавно право, представља место у коме се налази *регистровано седиште* друштва.

У савременим условима значајнија је подела националних права на она која захтевају да се стварно седиште налази у њиховој земљи, и она које то не захтевају. Она права која *стварно седиште* друштва користе као тачку везивања у примени свог материјалног компанијског права првенствено то чине ради спречавања злоупотребе права оснивањем про форма страних или домаћих друштава. Земље које не захтевају да се на њеној територији налази и стварно седиште ради примене свог компанијског права често користе тај критеријум за одређивање меродавног пореског или стечајног права.

1.1.2. Значај седишта друштва

Ипак, временом је значај стварног седишта друштва све мањи, нарочито након одлука Европског суда, који је у више наврата говорио о питањима од утицаја на његову примену супротну праву на настањивање, дефинисаним Уговором о функционисању ЕУ.¹⁰ Због

¹⁰ Тако се не може применити у односу на питање признања ваљано основаног страног друштва, пар. 62 и 76 Пресуде у случају *Überseering*, или као критеријум којим се захтева обавезна ликвидација друштва у случају преласка друштва у другу земљу чланицу *која то допушта*, пар. 112 Пресуде у случају *Cartesio*.

наведених околности, функција седишта (уопште, а нарочито стварног седишта) коју је оно имало у националним правима битно је ограничена. Овај критеријум се релативизује и у односу на друга питања, попут одређивања надлежности, места закључења и извршења уговора и слично, те се, на пример, трећим савесним лицима даје право позивања на статутарно или седиште у коме је друштво регистровано, или се значај придаје неком другом месту.¹¹ Пошто седиште више нема ранији значај, то се и поступак о коме расправљамо у овом раду више не везује за седиште, већ за околност да друштво прелази из једног права у друго, испуњавајући, при том, услове које национално право земаља порекла и пријема за то предвиђају. То је, редовно, промена регистрованог седишта, али, често и (кумулятивно) промена стварног седишта – места у коме друштво „стварно“ обавља своје активности, дефинисано кроз центар доношења пословних одлука друштва.¹²

Пошто је раније промена седишта чешће доводила до промене меродавног права, јер су захтеви великог броја земаља за налажењем стварног седишта на њиховој територији били уобичајени, то је и употреба термина промене седишта била присутнија. Често је предлагано да се применом националних правила о конверзији омогући промена седишта.¹³ Пошто седиште има све мањи значај, а све већи оснивање и регистравање, то и термин конверзија све више улази у употребу. Такође, истовремено се све више поступак прекограничне конверзије поистовећује са појмом националне конверзије.

1.2. Термин „прекогранична конверзија“

Прекогранична конверзија лаички речено значи да друштво које је до тада постојало у оквиру једног права прелази у другу земљу и тамо наставља да послује. Оно се „сели“, и у другој земљи наставља да функционише. Мотиви који подстичу доношење пословне одлуке да друштво „оде“ у другу земљу су бројни: економски (потреба за избором повољнијег амбијента за пословање),¹⁴ стратешки, разлози који су у вези с општом правном климом, пореском или инвестицио-

¹¹ Вид. чл. 19 Закона о привредним друштвима ЗОПД, *Службени гласник РС*, 36/11, 99/2011. Слично и чл. 1837 француског Грађанског законика (*Code de commerce*).

¹² Вид. дефиницију седишта у домаћем праву у чл. 19 ЗОПД као комбинацију стварног и статутарног седишта.

¹³ B. Grossfeld, D. Jasper, „Identitätswahrende Sitzverlegung und Fusion von Kapitalgesellschaften in die Bundesrepublik Deutschland“, *RabelsZ* vol. 53, 1989, 60.

¹⁴ Вид. F. Mucciarelli, „Freedom of Reincorporation and the Scope of Corporate Law in the U.S. and the E.U.“, *Law & Economics research paper series*, Working paper No. 11 07, New York University School of Law, March 2011, <http://ssrn.com/abstract/1783607>, 15.8.2013, 51.

ном регулативом, избор или промена међународне надлежности ради повољнијег окружења.¹⁵ Ти разлози могу да се односе и на компанијско право (предвиђање појединих класа акција, одређене структуре органа друштва и минималног броја чланова, разлози везани за минимум капитала, представљеност радника у органима друштва, положај акционара и чланова и њихова заштита и слично). У том случају је избор права које ће уређивати друштво пресудан за оснивање друштва у неком националном праву, или је разлог за његову накнадну промену. У теорији је овај феномен избора најповољнијег правног режима познат и као тзв. регулаторна арбитража.¹⁶

Међутим, правно, проблем „пресељења“ нарочито је осетљив, јер, за разлику од физичких лица, која постоје без обзира на везу са неком државом и њеним правом (држављанство), правна лица постоје само дотле док им право признаје то својство.¹⁷ Уобичајено се сматрало да друштва „живе“ према праву које их ствара, односно на основу кога „изводе своје постојање“.¹⁸ Правна лица сматрају се творевинама националних права, која постоје и функционишу само у оквирима њихових одредби о оснивању и функционисању.¹⁹ Иако је овај став доцније ублажен ограничењима које правни систем ЕУ намеће у оснивању и функционисању друштава, општи принцип да правна лица остају творевине права, од којих зависе, и даље је потпуно применљив.²⁰ Уосталом, национална права по правилу везују својство правног лица за чин регистрације привредног друштва, дакле одређени национални акт који формално даје друштву субјективитет.²¹ Стога питање промене националног права, иако техничко, представља већ годинама значајан проблем, и историјски гле-

¹⁵ Вид. S. Rammeloo, „The 14th EC Company Law Directive on the Cross Border Transfer of the registered office of limited liability companies now or never?“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 3/2008, 361 362 фн 8.

¹⁶ О томе вид. М. Szydlo, 416 417.

¹⁷ Док неке земље предвиђају да у случају доношења одлуке о промени седишта друштво престаје да постоји уз ликвидацију (нпр. Пољска), друге ову одлуку сматрају ништавом (нпр. Холандија). М. Szydlo, 419. Енглеско право разликује место оригиналне инкорпорације тзв. *домцил*, и оно се не може променити; и евентуално место реинкорпорације, које не подразумева и промену меродавног права, те прекогранична конверзија не би била могућа. F. Mucciarelli (2006), 12 13, 15.

¹⁸ E. Rabel, *The Conflict of Laws – A Comparative Study*, Volume Two: Foreign Corporations, Torts, Contracts in General, Ann Arbor, University of Michigan Law School 1960², 31.

¹⁹ Пар. 23 5 Одлуке у случају *Daily Mail* (C 81/87).

²⁰ Ипак, границу потпуне суверености (случај *Daily Mail*) је временом сузио Европски суд (случајеви *Cartesio*, и још уже *Vale*).

²¹ Док је то правило за све форме друштава у неким правима, укључујући и домаће, то је случај само за неке форме у другим правима, попут немачког или енглеског. Вид. чл. 3 ЗОПД.

дано, једно је од највише дискутованих питања у оквиру компанијског права ЕУ, доводећи и до озбиљних (националних) супротности.²²

Начелно говорећи, промена меродавног права за друштво раније се сматрала готово немогућом или изузетном појавом.²³ Према ставу предратних енглеских судова природно је да друштво не може да мења своје меродавно право.²⁴ Данас правни систем ЕУ тумачи право на настањивање тако да обухвата *право друштва* да промени меродавно право које уређује његова статусна питања. Од потпуне немогућности ове промене, која почива на схватању да је друштво творевина права коју не може да надживи, савремени приступ види друштво као творевину у великој мери препуштену аутономији и слободној вољи.

Иако европска права тек сада почињу да омогућавају прекограничне конверзије, америчко право толерише тзв. „реинкорпорацију“ друштва.²⁵ Она значи промену места инкорпорације и права које уређује не сва статусна питања, схваћена у европском смислу, већ само тзв. унутрашња питања друштва (*internal affairs*), попут односа акционара (чланова друштва) према управи, као и њихове међусобне односе.²⁶ Ван тих односа остају питања односа друштва са повериоцима и другим заинтересованим лицима, јер су она ван компанијског права, и по правилу су решена у другим сродним областима (стечајно право, финансијска тржишта), и то по правилу на федералном нивоу.²⁷

Дакле, прекогранична конверзија би, правно, требало да значи промену материјалног – компанијског права које регулише друштво. Друштво које је било регулисано једним правом прелази у другу земљу и почиње да буде регулисано неким другим правом, уколико испуни све предвиђене услове. Међутим, шта конкретно представља услов за прекограничну конверзију зависи у сваком случају од на-

²² E. Wymeersch, 661.

²³ Вид. нпр. Stephen Rammeloo, *Corporations in Private International Law*, Oxford University Press, Oxford – New York 2001, 278 фн. 176.

²⁴ Вид. Th. Drucker, „Companies in Private International Law“, *International and Comparative Law Quarterly* vol. 17, 1968, 31. То су и даље важећи прецеденти.

²⁵ Овде је прикладнији термин реинкорпорација, јер се ради о специфичном поступку који не подразумева наставак истог друштва.

²⁶ F. Mucciarelli (2011), 8; J. Borg Barthet, *The Governing Law of Companies in EU Law*, Hart Publishing, Oxford – Portland, Oregon 2012, 14

²⁷ Специфичност „реинкорпорација“ у Америци је и у њиховој улози, будући да се углавном предузимају приликом отварања друштва изласком на берзу, када се, по правилу реинкорпорише у Делаверу. Такође, док се у Америци реинкорпоришу отворена друштва, догле су у Европи то, по правилу, затворена друштва, најчешће мотивисана избором компанијског права које приликом оснивања не предвиђа (значајан) оснивачки капитал. Вид.: *ibid.*, 9 14.

ционалног права. По правилу, поступак који подразумева у себи промену седишта, а чија је заправо суштина у подвођењу под право земље пријема, остварује се новом регистрацијом. Стога се увек ради о *промени регистрованога седишта друштва, које подразумева и промену меродавног права* да би друштво могло да се „пресели“ у другу земљу.

Неопходни услови за извођење прекограничне конверзије предвиђени су правом земље у којој је друштво настало, и из кога одлази (земља порекла), као и *кумулятивно* условима земље у коју се друштво сели (земља пријема). Ако је за промену меродавног права неопходна промена седишта друштва из аспекта права земље порекла и/или земље пријема, онда конверзија конкретно значи промену седишта – регистрованога, ако се то захтева, што је правило, или стварног, ако је и то предвиђено правом заинтересоване земље.²⁸ Уколико би био предвиђен још неки захтев, онда би за конверзију било неопходно и испуњење тог захтева. Било која друга промена седишта (регистрованога и/или стварног), која не значи промену меродавног права није конверзија, односно промена седишта је увек конверзија ако долази до промене меродавног права. Ипак, могућност промене само стварног седишта која доводи до конверзије је теоријски концепт. Чак и када је предвиђена у националним правима, право ЕУ предвиђа да се, у случају промене стварног седишта у другу земљу друштво и даље може сматрати да је регулисано оним правом у коме је инкорпорисано, уколико то право признаје и даље друштво за своје.²⁹

Прекогранична конверзија постоји у случају промене материјалног – компанијског права, које подразумева његову промену сваки пут када се промени тачка везивања за то право, *како према праву земље порекла, тако и према праву земље пријема*.³⁰ Стога у ужем смислу у обзир не би долазиле конверзије којима долази до ситуације позитивног сукоба закона, односно тзв. двоструке националности.³¹ Иако је позитиван сукоб закона могућ, он не доводи до прекограничне конверзије све док га не признају обе земље. Супротан случај,

²⁸ Ретко је за промену меродавног права довољна промена само стварног седишта. Вид. чл. 159 Закона о привредним друштвима Луксембурга (Loi du 10 août 1915 concernant les sociétés commerciales) и чл. 93 и 94 шпанског Закона о трансформацијама (Ley 3/2009, de 3 de abril, sobre modificaciones estructurales de las sociedades mercantiles, nr. 82, *Boletín Oficial del Estado*, April 4, 2009).

²⁹ Вид. случај *Überseering*. Стога би евентуална прекогранична конверзија могла да наступи или када обе земље предвиђају теорију седишта, а конверзија је прихваћена, или када земља пријема признаје конверзију променом седишта, а друштво се својом вољом прилагоди новом меродавном праву и његовим императивним захтевима (у супротном би морало да се призна као страног друштво), што такође прихвата и земља порекла.

³⁰ F. Mucciarelli (2006), 4.

³¹ Вид. нпр. E. Wymeersch, 671.

када постоји позитиван сукоб закона значи да је друштво признато у обе земље, односно да га свака земља сматра својим припадником. То значи да макар једна од земаља није признала конверзију, укључујући и наступање најзначајније последице – промене меродавног права.

Прекогранична конверзија подразумева промену регистрованог седишта друштва, чиме друштво престаје да буде регулисано правом једне државе и регистрацијом у земљи пријема постаје друштво подвргнуто под њено право. Овај принцип, који утврђује тренутак дејства конверзије – уписом у нови регистар и брисањем из старог увек подразумева спровођење поступка конверзије, и обавезну регистрацију.³² Због тога промену регистрованог седишта, мора да прати и *вољна промена меродавног права* да би се говорило о конверзији.³³ Промена регистрованог седишта без промене меродавног права била би теоријска конструкција, која би у пракси довела до немогућности примене материјалног компанијског права.³⁴ Дакле, за прекограничну конверзију није довољно да стицајем околности дође до промена тачке везивања за одређивање меродавног права, већ је неопходно да постоји и елемент воље друштва да до промене меродавног права дође. Наравно, могуће је да стицај фактичких околности који доведе до промене меродавног права подстакне друштво да предузме одговарајуће поступке да би дошло до конверзије (или је на то друштво принуђено, јер ће, на пример, у супротном престати да постоји у земљи порекла, а неће наставити да постоји у земљи пријема), али је и тада остављено вољи друштва да ли ће се прилагодити насталим околностима.

Овако дефинисана, очигледна је разлика прекограничне конверзије са променом седишта. Такође су јасни и разлози у постепеном напуштању термина прекограничне промене седишта уз очување правног субјективитета термином конверзије, који обухвата само такву промену седишта која значи и промену меродавног права. Такав термин је, практичнији, адекватнији и прецизнији од других.³⁵

³² Оправдано је поставити питање да ли у случају промене регистрованог седишта долази до очувања *правног континуитета*, узимајући у обзир конститутивно дејство уписа и исписа. Чини се, међутим, да би то било сувише формалистичко тумачење. Тако, у случају када једно друштво мења своје регистровано седиште у националном праву, чак и када нема јединственог регистра, не долази до престанка једног и настанак другог друштва и универзалне сукцесије.

³³ Такав став потврђују и: M. Szydło, 416, Carsten Gerner Beuerle, Michael Schillig, „The mysteries of freedom of establishment after Cartesio“, *International and Comparative Law Quarterly* 2/2010, 319–320.

³⁴ F. Mucchiarelli (2011), 23.

³⁵ Неки термини сувише су компликовани на пример, фраза *промене меродавног права уз очување правног субјективитета друштва (identity preserving company/applicable law change)*. Вид. F. Mucchiarelli (2006), 3.

1.3. Прекограничне и националне конверзије

Термин прекогранична конверзија није идеалан, јер има другачији смисао у односу на овај појам у националним правима. Појам *конверзије* подразумева промену једне правне форме у неку другу правну форму. Осим та два термина (конверзија, промена правне форме), која се користе као синоними, помињу се и термини трансформација, као и промена облика, да би указали на исти поступак.³⁶

Конверзију одликује неколико важних особина. Да би друштво променило форму неопходно је да се прилагоди другој правној форми. У том циљу долази до измене оснивачких аката, прилагођавања структуре, капитала и слично, и то најчешће у унапред предвиђеном поступку, који прати регистрација. Поред тога, у већини националних права друштво након конверзије наставља да постоји – постоји правни континуитет, те је друштво исто, иако му је форма другачија. Оно има „непромењени правни субјективитет“.³⁷ Следећа важна одлика конверзије је да подразумева промену једне правне форме *друштва* у другу. Ипак, то зависи превасходно од националног права. Док нека права задржавају могућност конверзије само за привредна друштва, што, између осталог, чини и домаће право, дотле су друга права либералнија.³⁸

У прекограничним ситуацијама конверзија подразумева, пре свега, промену права које се примењује на друштво. Међутим, најзначајније питање које отуда произлази односи се на карактер тог поступка: да ли прекогранични поступак промене меродавног права може да се окарактерише као конверзија или не. Да ли треба у одговору на то питање узети у обзир формални елемент – потребу уписа у регистар земље пријема уз прилагођавање новој (националној) форми друштва, када би било оправдано користити термин конверзија. У прилог схватању да се ради о врсти конверзије, иако специфичне, говоре оне дефиниције које на прво место истичу формални карактер овог поступка – регистрација у земљи порекла се брише, а нова регистрација

³⁶ У нашем праву промена правне форме регулисана је чл. 478 и даље ЗОПД. У нашој теорији користе се и термини промене облика, односно трансформације. Вид. Мирко Васиљевић, *Компанијско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2012, 487.

³⁷ *Ibid.*, 487.

³⁸ Чл. 478 ЗОПД предвиђа конверзију само за форме које је уредио тај закон, док Закон о удружењима (*Службени гласник РС*, 51/09) није предвидео промену ове у друге правне форме. Са друге стране, немачко право, на пример, предвиђа промену правне форме за правне субјекте, дакле без обзира да ли се ради о правним лицима грађанске форме или привредним друштвима.

се врши у земљи пријема.³⁹ Такође, можда би пресудан требало да буде циљ тих поступака. Тако, док промена меродавног права заправо значи суштинску измену самог друштва, то је и основна функција конверзије у националном праву.⁴⁰ Дакле, конверзија би у том смислу имала шири смисао и подразумевала измену неког од најзначајнијих елемената друштва: (само) правну форму, или и неке друге елементе, као што је државна припадност (меродавно право), које заправо значи замену домаће форме неком другом, страном формом друштва.

Са друге стране, треба ипак направити разлику између поступка који значи промену меродавног права (дакле, друштво, укључујући и форму не мора да се промени, али ће морати да се прилагоди бројним императивним правилима права земље пријема) у односу на чисту промену једне правне форме у неку другу. Такво схватање заузео је и немачки Виши суд у једној пресуди, сматрајући да се прекогранична промена (статутарног и стварног) седишта страног друштва у Немачку не може подвести под промену форме која подразумева очување идентитета друштва, те стога овај поступак у том случају није био дозвољен.⁴¹ Такође се често у немачкој теорији прави разлика између реорганизације – што је промена седишта, те подразумева прво промену меродавног права, а затим *усвајање одговарајуће националне форме*, док се са друге стране термин трансформација (*Umwandlung*) користи за статусне промене, пренос имовине и промену форме домаћих друштава.⁴² Дакле, промена меродавног права је специфичан поступак, и не може се сматрати истим поступком као и промена правне форме.

Ипак, највећа сличност је у чињеници да страно друштво мења форму у једну од предвиђених правних форми за домаћа друштва земље пријема.⁴³ У сваком случају се прекогранична конверзија при-

³⁹ L. Hansen, „Merger, Moving and Division Across National Borders – When Case Law Breaks through Barriers and Overtakes Directives“, *European Business Law Review* vol. 18, 2007, 196.

⁴⁰ Y. Loussouarn, „Règles de conflit et règles matérielles dans le droit international des sociétés“, *Le droit des relations économiques internationales: Études offertes à Berhold Goldman*, Litec, Paris 1982, 171.

⁴¹ OLG Nürnberg, NZG 2012, 468. Наведено према: Leif Böttcher, Julia Kraft, „Grenzüberschreitender Formwechsel und tatsächliche Sitzverlegung – Die Entscheidung VALE des EuGH“, *NJW* 37/2012, 2703. Такво резонување не би било у складу са ставом који је Европски суд заузео само неколико месеци касније у случају *Vale*.

⁴² Предлог немачког Савета за међународно приватно право европске Уредбе о меродавном праву за друштва, објављен у: *Vorschläge und Berichte zur Reform des europäischen und deutschen internationalen Gesellschaftsrecht* (Hrsg. Hans Jürgen Sonnenberger), Mohr Siebeck, Tübingen 2007, 115, 118.

⁴³ C. Teichmann, „Gesellschaftsrecht im System der Europäischen Niederlassungsfreiheit“, *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht* 6/2011, 686.

ближава националној конверзији у случају истовремене промене форме уз промену меродавног права, иако је много комплекснија.⁴⁴ У том случају је вероватно постојање бројнијих проблема, и потребе већих прилагођавања императивним одредбама националних права уколико у прекограничним конверзијама учествују друштва затвореног типа, узимајући у обзир да је до сада остварена хармонизација била већим делом усмерена само на акционарска друштва. Иако се некада сматра да прекогранична конверзија одговара поступку националне конверзије само уколико једно (страно друштво) жели да промени своју у неку од приближно (истих) форми које постоје у страном праву,⁴⁵ сматрамо да нема значајне разлике у истовременој промени форме коју прати и промена меродавног права од обичне промене меродавног права у најближу форму коју познаје земља пријема. Додуше, у случају промена правних форми друштава лица у друштва капитала, и обрнуто, нарочито када неко од заинтересованих права не даје таквим формама правни субјективитет (нпр. немачко право у погледу друштава грађанског права) отварају се додатни проблеми у погледу одговорности и могућности правног континуитета. Међутим, уколико национално право дозвољава да дође до такве промене форме националног друштва, онда не би требало да постоји проблем уколико то жели да учини страном друштво, поштујући, наравно, захтеве за промену у одговарајућу правну форму. Уосталом, то омогућава и друштву да изабере форму која више одговара конкретним потребама.⁴⁶

Ипак, одлучујући аргумент који би требало да пружи одговор на питање да ли је прекогранична конверзија заправо врста конверзије или не треба тражити не у формалним, већ суштинским обележјима тих поступака. Стога се одговор налази у њеној правној природи. Уколико је она једнака, онда би прекограничну конверзију могли да третирамо као специфичну врсту конверзије друштва, примењујући сходно правила која за њу важе.

2. ПРАВНА ПРИРОДА ПРЕКОГРАНИЧНЕ КОНВЕРЗИЈЕ

Прекогранична конверзија није једини правни поступак који стоји на располагању друштву које жели да се пресели у другу државу. Оно то може да учини и тако што ће друштво престати да постоји

⁴⁴ У немачкој теорији се сматра да долази до истовремене промене форме из стране у домаћу, и из једног облика друштва у други (тзв. *grenzüberschreitender* и *typusüberschreitender Formwechsel*). Вид. више: S. Rammeloo (2001), 301.

⁴⁵ A. Wisniewski, A. Opalski, „Companies’ freedom of establishment after the ECJ Cartesio judgment“, *European Business Organization Law Review* 4/2009, 618.

⁴⁶ C. Gerner Beuerle, M. Schillig, 320.

у једној земљи, што повлачи обавезу ликвидације, и „наставити“ да постоји у другој земљи, што захтева ново оснивање. У том случају нема очувања правног субјективитета, нити правног идентитета. Ради се о поступку који је супротан прекограничној конверзији.

Престанак друштва одређује се према правилима његовог меродавног права – оно право које друштву даје субјективитет и према коме настаје и организује се по правилу одлучује и о његовом престанку.⁴⁷ Једина могућност, према општим правилима националног компанијског и међународног приватног права, када друштво може да „преживи“ промену меродавног права јесте она у којој је то дозвољено, како правом земље порекла, тако и правом земље пријема кумулативно.⁴⁸

Могућност, тј. чињеница да заинтересована права дозвољавају прекограничне конверзије није једини услов за њено извођење. Стога национална права предвиђају и друге услове, као што су обавезна ликвидација или пореске обавезе у земљи порекла, или непризнавање друштва као правне личности (или друштва у одређеној форми), са својим правима и обавезама, што води значајним негативним последицама и у земљи пријема за сва заинтересована лица.⁴⁹ Дакле, негативни ефекти зависе од националног права у коме се постављају, али у сваком случају воде непризнавању права и обавеза друштва, уместо којих се примењују општа правила грађанског (или евентуално компанијског) права.

Осим могућности схватања прекограничне конверзије као поступка који подразумева очување правног континуитета, најчешће друго схватање види у том поступку наступање универзалне сукцесије, или га потпуно онемогућава, захтевајући ново оснивање.⁵⁰ Раније је у немачком праву најзначајнији аргумент против могућности конверзије била заштита домаћих интереса применом императивних прописа.⁵¹ Али, управо исти тај циљ се остварује и конверзијом, која, како смо

⁴⁷ Y. Loussouarn, M. Trochu, „Conflicts de lois en matière de sociétés“, *Droit international commercial*, Éditions du Juris Classeur, 1997, 27.

⁴⁸ Вид. нпр. Н. Le Nabasque, „Le droit européen des sociétés et les opérations transfrontalières“, *Le droit de l'entreprise dans ses relations externes à la fin du XXe siècle: Mélanges en l'honneur de Claude Champaud*, Dalloz, Paris 1997, 437. Ово правило данас је значајно сужено у оквиру ЕУ.

⁴⁹ Вид. С. Т. Ebenroth, А. Sura, „Das problem der Anerkennung im Internationalen Gesellschaftsrecht: Festlegung der Rechtsfähigkeit und Bestimmung des Personalstatus“, *RabelsZ* 2/1979, 340-341.

⁵⁰ То се, између осталог, догодило и у случају *Vale* услед брисања друштва из једног регистра, а тек касније пријаве у националном регистру друге земље. Стога у строгом смислу речи ту не може да се говори о конверзији, већ, пре свега, о *поступку реинкорпорације*, и сходно њему примени правила о универзалној сукцесији.

⁵¹ В. Grossfeld, D. Jasper, 52.

видели, подразумева да се друштво прилагођава праву земље пријема (у погледу структуре, организације, надлежности и слично). Дакле, из угла поштовања прописа земље пријема нема великих разлика у избору поступка: и конверзија, и универзална сукцесија уз формално ново оснивање, па чак и потпуно ново оснивање друштва коме није признат пренос права и обавеза ранијег друштва путем универзалне сукцесије доводе до приближно истих последица. У свим овим случајевима императивна правила земље пријема ће бити поштована. Из перспективе друштва, међутим, разлике између ових поступака су значајне. Оне утичу на ефикасност, трошкове и комплексност. Често су управо ти фактори одлучујући приликом доношења одлуке о извођењу прекограничне активности. Тако је најједноставнији поступак конверзија уз очување правног субјективитета. Он је нешто скупљи и комплекснији уколико постоји потреба (ре)инкорпорације, док несумњиво највеће оптерећење (за друштво и његове чланове) постоји уколико друштво, да би преместило своје пословање у другу земљу, прво мора да буде ликвидирано у земљи порекла, па поново основано (као ново друштво) у земљи пријема. Поред тога, у случају ликвидације и новог оснивања престанак друштва је потпун, уз деобу имовине друштва његовим члановима, након намирања поверилаца, укључујући и опорезивање. Дакле, из перспективе друштва значајно је који је поступак прекограничне реорганизације могући и приступачан, док разлика из перспективе заштите земље пријема није велика. Такође се и у случају очувања правног субјективитета, па и постојања универзалне сукцесије значајније штите интереси других заинтересованих лица (повериоци, запослени), него што је то случај код потпуног престанка једног и настанка новог друштва. Стога разлози заштите интереса у земљи пријема нису довољно убедљиви да би оправдали потребу онемогућавања прекограничне конверзије, већ је то пре било питање политичке спремности, али и традиције појединих земаља, с тим да је таква ситуација данас значајно промењена у земљама чланицама ЕУ.

2.1. Очување правног субјективитета

Прекограничном конверзијом долази до промене меродавног права за друштво, с тим да друштво задржава свој статус као субјект права.⁵² Промена меродавног права у сваком случају не подразумева престанак и ликвидацију, али ни *ново оснивање* у земљи пријема, што значи да је друштво „исти (и све време постојећи) субјект права“.⁵³

Са једне стране стоје таква мишљења, попут старијих француских аутора, да „права промена седишта“ значи промену држав-

⁵² Код нас вид. М. Васиљевић, 487.

⁵³ М. Szydło, 415.

не припадности, која подразумева и „очување првобитне личности друштва“.⁵⁴ Приликом реализације се захтевао упис у регистар и прилагођавање условима материјалног права, с тим што се у том случају говорило о реинкорпорацији, схваћеној као „оснивање новог друштва у техничком смислу“.⁵⁵

Друга национална права изричито предвиђају да промена меродавног права не утиче на правни континуитет истог друштва, чак иако се оно прилагођава императивним захтевима права земље пријема. Пример је швајцарско право које за промену меродавног права (тзв. трансфер страног друштва) предвиђа, уз испуњење услова земље порекла (или чак и противно њеним прописима у изузетним случајевима) да је друштво регулисано домаћим правом у прилагођеној домаћој форми друштва, док, при том, не долази ни до ликвидације, ни до *новог* оснивања.⁵⁶ Исти принцип прихвата и Статут Еворпског акционарског друштва јер промена регистрованог и стварног седишта у другу земљу не доводи до ликвидације нити стварања нове правне личности.⁵⁷ И белгијско право је у једном ранијем случају прихватило промену седишта уз промену меродавног права, а Касациони суд истакао је да друштво „...прилагођавајући се правилима белгијског права, *није изгубило своја најзначајнија обележја* (курзив аутор)“.⁵⁸

Домаће право не регулише прекограничне конверзије. Ипак, у погледу (националне) промене правне форме оно има јасан став који потврђује очување правног субјективитета јер предвиђа да „променом правне форме друштво *прелази из једне правне форме у другу правну форму ... (што) не утиче на правни субјективитет тог друштва*“.⁵⁹ Дакле, неспорно је да се ради о једном истом правном лицу.

Према мишљењу општег правобраниоца у случају Vale могућност правног следбеништва зависи искључиво од права земље претходника, што се нарочито односи на могућност преноса права и оба-

⁵⁴ Н. Le Nabasque, 431.

⁵⁵ *Ibid.*, 430.

⁵⁶ Чл. 161 швајцарског Закона о међународном приватном праву (Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht IPRG, vom 18. Dezember 1987). Исти принцип прихваћен је и чл. 93 и 94 шпанског Закона о трансформацијама, као и чл. 3 португалског Закона о привредним друштвима (Código das sociedades comerciais, DL n.º 262/86, de 02 de Setembro).

⁵⁷ Чл. 8 Статута Европског акционарског друштва (Council Regulation 2001/2157/EC of 8.10.2001 on the Statute for a European company (SE), OJ L 294, 10. 11. 2001). Исти принцип усвојио и напуштени незванични предлог Четрнаесте директиве о промени регистрованог седишта друштва (XV/D2/6002/97 EN REV.2, необјављено).

⁵⁸ В. Grossfeld, D. Jasper, 58.

⁵⁹ Чл. 478, ст. 1 и 2 ЗОПД.

веза са тог на друштво следбеника.⁶⁰ Међутим, такво схватање није у складу с општим правилима компанијског и међународног права која захтевају да постоји сагласност у основним концепцијским претпоставкама, па чак и појединачним питањима дејства прекограничног поступка (конверзије или спајања), да би оно могло да наступи.⁶¹ Уосталом, било би немогуће прихватити да постоји правно следбеништво уколико оно није предвиђено правом земље пријема. Стога треба сматрати да оба права – и право земље порекла и право земље пријема морају да предвиде у поступку прекограничне конверзије једнаку природу (очување континуитета или универзалну сукцесију) да би таква последица могла да наступи.

2.2. Правни идентитет – континуитет

Осим термина очувања правног субјективитета, у теорији је готово паралелно коришћен и термин правног идентитета у случају разних облика прекограничних кретања. Нарочито је он био присутан и заступљен у немачког правној теорији. Међутим, термин правног идентитета, односио се како на промену седишта (која је увек у немачком праву значила и промену меродавног права), тако и на прекогранична спајања.⁶² Дакле, очигледно је да правни идентитет не значи исто што и правни континуитет истог друштва. Иако је термин правног идентитета шири од термина очувања правног субјективитета, што је нарочито значајно код оних друштава која немају правни субјективитет, то није довољно да укаже на непрецизности у коришћењу ових термина.

Један број аутора указује на очување „правног идентитета“ у случају прекограничне конверзије, сматрајући под тим поступак код кога друштво не престаје да постоји у земљи порекла, и не оснива се у земљи пријема.⁶³ Немачко право изричито предвиђа да у случају промене правне форме *исто друштво* наставља да постоји у другој форми.⁶⁴ Овај случај очувања правне личности истог друштва, које само има другачију „правну одећу“ сматра се *очувањем правног идентитета*.⁶⁵ Дакле, термини правног континуитета и правног идентитета се у овом контексту не разликују. Додуше, очување правног континуитета значи несумњиво и правни идентитет, али питање

⁶⁰ Вид. пар. 77 Мишљења општег правобраниоца у случају *Vale*.

⁶¹ Günther Beitzke, „Les conflits de lois en matière de fusion de sociétés (droit communautaire et droit international privé)“, *Revue critique de droit international privé* 1967, 14 5; Y. Loussouarn, 171.

⁶² Вид. нпр. В. Grossfeld, D. Jasper, 52 53.

⁶³ Вид. нпр. L. Hansen, 196.

⁶⁴ Чл. 202 немачког Закона о трансформацијама.

⁶⁵ В. Grossfeld, D. Jasper, 60.

је да ли правни идентитет нужно значи и правни континуитет истог друштва, дакле оно што не постоји код спајања и припајања. Тако се код прекограничних спајања сматра да постоји правни идентитет, иако долази до *престанка једног или више друштава*, док њихове обавезе прелазе путем универзалне сукцесије на већ постојеће или потпуно ново друштво.

Дакле, правна природа тих поступака није иста, а оба се сматрају да воде ка правном идентитету. Одлучујућа би, међутим, требало да буде чињеница да се код спајања идентитет односи на права и обавезе, а не друштво као такво, које код спајања у сваком случају престаје да постоји. Идентитет постоји не само у односу на права и обавезе, већ и на његове чланове. Код прекограничне конверзије идентитет постоји у односу на друштво као такво. Стога разлика не може да се направи у самим терминима правног идентитета или континуитета, већ у њиховом односу према друштву – што је случај прекограничне конверзије. Идентитет и континуитет у односу на права и обавезе постоје како у случају правног континуитета, тако и у случају универзалне сукцесије свих права и обавеза, која редовно наступа као последица статусних промена.

2.3. Универзална сукцесија

Универзална сукцесија у компанијском праву представља пренос свих права и обавеза са једног на друго друштво. Појам универзалне сукцесије сматра се да обухвата наступање универзалних последица на основу закона, императивно, и у односу на целокупну активу и пасиву.⁶⁶

Основна разлика универзалне од сингуларне сукцесије је у томе да ли се односи на појединачна права или њихов скуп. Док се код сингуларне сукцесије одвојено преносе појединачна (једно или више) права која нису повезана у једну целину, суштина универзалне сукцесије је у преносу права (схваћених као скуп који чини једну правну целину) *са једног лица на неко друго*.⁶⁷ Између осталог, сматра се да нема универзалне сукцесије – преноса целокупне имовине без *престанка* друштва.⁶⁸

Последица универзалне сукцесије је да не постоје услови неопходни за појединачан пренос обавеза (сагласност дужника), односно да важе специфична правила у погледу преноса права и обавеза, укључујући и она *intuitu personae*. Изузеци ипак постоје у гашењу

⁶⁶ K. Schmidt, „Universalsukzession kraft Rechtsgeschäfts: Bewährungsproben eines zivilrechtsdogmatischen Rechtsintituts im Unternehmensrecht“, *Archiv für die zivillistische Praxis* 6/1991, 497–498.

⁶⁷ *Ibid.*, 501.

⁶⁸ Y. Loussouarn, M. Trochu, 31.

неких права по логици ствари (на пример, у случају спајања гасе се права која су везана за индивидуалност друштва које престаје да постоји), или када су неспојива са преносом (на пример, у случају припајања долази до престанка функција појединих лица у органима друштва која престају да постоје).⁶⁹

Универзална сукцесија, која је једноставна и има свеобухватан карактер основна је карактеристика поступка спајања и припајања, као и поделе и одвајања (иако овде долази до преноса дела имовине и обавеза). Иако нека права у оквиру ЕУ раније нису познавала универзалну сукцесију у материји компанијског права, након хармонизације учињене Трећом директивом компанијског права о спајањима акционарских друштава, таква правна природа спајања својствена је карактеристика овог поступка, који би у супротном доводио до значајних проблема.⁷⁰ Међутим, и даље постоје мишљења да правна природа спајања заправо није универзална сукцесија већ пре „својеврсна трансформација“ уз измену оснивачког акта, а такво схватање има нарочито предности у случају спајања друштава која имају различиту форму.⁷¹ Дакле, ни ту се не ради о престанку друштва, неопходном да би постојала универзална сукцесија, али ни о правом наставку истог друштва, осим „у метафоричном смислу“ јер је њен циљ заправо у наставку, а не престанку друштва.⁷² Поред поступка спајања и припајања, као и других статусних промена, постоје и други случајеви када долази до универзалне сукцесије привредног друштва.⁷³

Специфичности универзалне сукцесије највише долазе до изражаја код припајања, где се у старијој немачкој теорији, по аналогiji с универзалном сукцесијом у грађанском праву, сматрало да један објект права (предузеће, односно целокупна имовина) са једног субјекта прелази на друго, односно на друго субјекта различите форме (у случају промене правне форме).⁷⁴ Концепт универзалне сукцесије се по ауто-

⁶⁹ Француски судови истичу да се универзална сукцесија односи само на обавезе које су у вези са пренетим делом активности друштва. Вид. Alain Couret, „The Universal Succession as a Technique of Corporate Restructuring: Efficiency and Limits“, *European Company and Financial Law Review* 4/2009, 388.

⁷⁰ Вид. више: Т. Јевремовић Петровић, *Прекогранична спајања у праву ЕУ*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2010, 309 и даље. За изузетке, нпр. енглеско право које увек тражи сагласност друге уговорне стране за пренос обавеза на друго лице вид. више А. Couret, 375.

⁷¹ V. Simonart, 380 381.

⁷² V. Simonart, 381; А. Couret, 376

⁷³ Наводи се случај преноса имовине друштва на јединог члана. *Ibid.*, 374. Такође, и у ранијем немачком праву у случају преласка обавеза са преддруштва на друштво након оснивања. Вид. Thomas Reith, „The effect of pre incorporation contracts in German and English company law“, *International & Comparative Law Quarterly* 1/1988, 118, 125.

⁷⁴ K. Schmidt, 502 503.

матизму пренео и на концепт трансформације са преносом имовине (*übertragende Umwandlung*), заправо промену правне форме, јер се примењивала конструкција да једно друштво у једној форми преноси целокупну имовину другом (новом) друштву различите форме. Циљ овог концепта је био у „континуитету правног субјективитета уз дисконтинуитет у односу на своје уређење“, коме је више одговарала само промена оснивачких аката уз очување идентитета друштва.⁷⁵ Стога је након предлога о остваривању континуитета у обавезама и имовини уз истовремени дисконтинуитет у погледу правне форме без потребе универзалне сукцесије, новим Законом о трансформацијама друштава прихваћен је концепт „промене правне форме“, истог правног субјекта и у немачком праву.⁷⁶ Насупрот томе, нека национална права задржала су концепт универзалне сукцесије код конверзије.⁷⁷

Поступак прекограничне конверзије доводи до значајних последица, али се према нашем мишљењу овде не би могло говорити о универзалној сукцесији *два* друштва, већ о континуитету једног истог друштва, које се региструје у новом месту инкорпорације, уз прилагођавање *постојећих* оснивачких аката и друге измене везане за структуру и друга статусна питања регулисана императивним одредбама новог права. Иако се друштво брише из ранијег регистра и уписује у нови, том приликом не нестаје једно, а настаје неко друго друштво, већ једно исто друштво наставља да постоји. Унутрашње тржиште ЕУ треба да омогући да се овакав поступак изведе без прекида у континуитету друштва, без обзира што су друштва и даље „... творевине права, и то националног права“.⁷⁸ Другачија схватања националних права, према којима би правна природа поступка прекограничне конверзије била другачија, представљају значајну препреку у извођењу тог поступка. Евентуална регулатива на нивоу ЕУ би на првом месту морала да уреди то питање.

Практичне последице разлике између конверзије када она подразумева правни континуитет или универзалну сукцесију најзначајније су у погледу судбине уговора *intuitu personae*, као и у односу на континуитет у погледу започетих поступака.⁷⁹ Стога разлике у

⁷⁵ *Ibid.*, 507.

⁷⁶ Чл. 190 ст. 1 немачког Закона о трансформацијама друштава.

⁷⁷ Између осталих, и мађарско право, значајно за случај *Vale*. Вид. чл. 70 ст. 1 мађарског Закона о привредним друштвима (Act IV on Business Associations), превод на енглески: <http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/AF51F5457DB44843873F0F21BB2D8868/0/CompanyLaw.pdf>, 18.8.2013. Правило о универзалној сукцесији предвиђа и данско право. Вид. Jacob Нøeg Madsen, „Transfer of assets and liabilities of a Danish branch by way of universal succession“, *International Company and Commercial Law Review* 5/2013, 191.

⁷⁸ Пар. 10 у случају *Daily Mail*, и пар. 104 у случају *Cartesio*.

⁷⁹ V. Simonart, 382. Иако национална права и у тим случајевима сматрају да постоји континуитет, има случајева када су француски судови одлучивали супротно. Вид. A. Couret, 380 381.

погледу правне природе заправо имају превасходно теоријски значај. Нарочито стога што сагласно концепту да меродавно право за друштво уређује сва статусна питања, оно уређује и питање правне природе (прекограничног) поступка конверзије, као и последице у случају да долази до универзалне сукцесије.

3. ЗАКЉУЧАК

Пошто конверзија представља једноставнију и правно напреднију конструкцију правног континуитета наспрам ранијег схватања престанка једног и настанка другог друштва уз универзалну сукцесију, једнака правна природа могла би да се припише и прекограничним конверзијама. Ипак, прекогранична конверзија је комплекснија. Она је, „споља“ гледано промена меродавног права. Али, у односу на само друштво то је промена неколико његових основних обележја, након кога је друштво ипак исто. Та обележја су седиште, оснивачки акти, али могуће и име, структура (зависно од система националних права), чланови (могуће је да неки од њих коришћењем права којима се штите престају да буду чланови, а други постају, али друштво остаје исто), форма (у случају да друштво мења и форму, или се прилагођава најближој форми у односу на своју претходну), и друга.

Иако је јасно да прекогранична конверзија јесте комплекснији поступак од националне конверзије, њихов *ratio* и природа су једнаки. Оба поступка карактерише као најзначајнија одлика очување правног субјективитета (идентитета), с тим да се код промене форме мења само форма (али и оснивачки акт, органи и слично), а код прекограничне конверзије долази до вишеструких промена, које подразумевају и промену места обављања делатности и државне припадности, односно меродавног права. Оба поступка подразумевају континуитет у правима и обавезама, а дисконтинуитет у правној форми (једног права у односу на другу форму другог права). Стога на оба поступка могу сходно да се примене иста правила. Таква природа и циљ оправдавају коришћење термина *прекогранична конверзија*.

Ипак, постојање правног континуитета након конверзије захтева склад заинтересованих права (земље порекла и пријема), пре свега у односу на питање његове правне природе. Видели смо да је то случај у највећем броју европских права, укључујући и домаће. У одсуству правила о прекограничним конверзијама, што је најчешће у већини националних права (иако последњих година постоје промене у том правцу), на овај поступак могу да се примене правила која важе за националне конверзије. Иако је специфичност поступка прекограничне у односу на националну конверзију посебно питање, овде

ћемо напоменути да се сходна примена правила нарочито односи на поступак конверзије, као и посебна правила која су намењена заштити права одређених лица. Пошто прекограничне конверзије некада захтевају и додатну регулативу или јачу заштиту, пожељно је будуће регулисање овог института, како процедурално, тако и одговарајућим заштитним механизмима.

Dr. Tatjana Jevremović Petrović

Assistant Professor
University of Belgrade Faculty of Law

CROSS-BORDER CONVERSIONS

Summary

Cross-border conversion is a term increasingly used for a procedure where one company changes its registered (and real) seat while changing its applicable corporate law. The difference between conversion and transfer of a companies' seat is analyzed, as well as other similar cross-border transformations. The paper examines whether cross-border conversion can be considered as a change of company's form, with the appropriate application of national provisions on conversions.

The analysis shows that the most important aspect of cross-border conversion is legal continuity. The change of legal form prescribed by the new applicable legislation following the cross-border conversion does not result in loss of legal personality; to the contrary, the company that existed before is the same as the one continuing to operate after the conversion. Having in mind that legal continuity is generally adopted in prevalent number of European company laws in the case of cross-border and national conversions, it can be concluded that they have the same legal nature. Therefore, cross-border conversions can be regulated by application of national provisions on conversion procedures, as well as protection of rights of certain stakeholders. However, it would be preferable if additional regulation on cross-border conversions would define and coordinate applicable laws and introduce special provisions for the protection of interested persons, as this would greatly contribute to both efficiency of cross-border conversions and overall legal certainty.

Key words: *Conversion. – Change of Seat. – Applicable corporate law. – Legal continuity. – Legal identity. – Universal succession.*